

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Sambat'a. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 flor., pe siése luni 2 flor. 25 cr., pe trei luni 1 flor., 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei) si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor respunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti.

Despre invetiatur'a publica.

Dreptulu si folósele ei.

Astadi si paganii barbari striga: scóle!

G. Baritiu. 1838.

III.

Déca spartanii au avutu pre unu Licurgu, Atenianii inca au avutu pre unu Solone. Fiacare din acesti doui legislatori si-au organizatu patri'a din punctulu loru de vedere. Candu se ocupa cineva de Aten'a, simte mai bine legatur'a ce unesce institutiunile civili catra cele politice. Aicea nu merge lucrulu, cá la Sparta, intr'o singura struna. Licurgu a fostu stersu pre omu cá se remaia numai cetatianulu inlantiatu de mani si pitióre catra Statu. Solone este opositulu lui Licurgu. Elu tine séma mai antaiu de drepturile si vocatiunea omului, si apoi se ocupa de cetatianu. Maritagiulu are in Aten'a multu mai mare demnitate de catu in Sparta. Solone voi cá din casatoria se ésa o societate intima intre barbatu si femeia, in scopu de a fundá o nóua familia si de a gustá impreuna dulcetiile unei tineretie mutuale. De acólea acele regulamente zestráli cari impiedicau degenerarea maritisiuriloru in speculatiuni. Femei'a trebuiá se intre saraca in cas'a barbatului. Gelosu de demnitatea femeieloru, care este primitivulu dascalu alu copilului, Solone restrinse libertatea loru catra demoralisare séu nerusinare. Caci ce crescere, ce esemple putea se dee o femeia cadiuta, demoralisata, copilului seu? Elu a regulatu dar' caletoriele loru, doliulu loru, jertfele loru. Elu le oprí de a esí din crasiu cu mai multu de trei rochie; de a-si luá provisiuni pentru mai multu de unu obolu si de a cutrieré nóptea stratele altu-felu de catu in trasura si precese de o lumina.

Déca o féta remane orfelina, celu mai aprópe din parintii despre tata este datoriu s'o íee de femeia séu se o ajute a se puté maritá. Legea contra-naturale ce autoriséza pre cetatianu a-si vinde copii, nu esiste in Aten'a. Celu pucinu, in casu de a fi silitu a alergá la o atare severitate, parintele este datoriu a se justificá. Famili'a si-pastréza aicea totu misteriuulu ei. Ea e respectata si nu desgolita la ochii tutu-loru cá in Lacedemonea. Astu-felu, dupa ce Solone crede a fi formatu pe mama, a fi pusu o stavila puterii parintiesci, a fi organizatu famili'a, trece la copii ce au se se produca in sinulu íei.

Copilulu se nasce si cresce in bratiile parintelui si ale mamei, fara cá statulu se viia a profaná acestu sanctuaru cu privirile sale. De aicea resulta intre parinti si fii acele relatiuni recipróce, de datorie particulare, prescrise si cerute de nestramutat'a vointia a naturei. In Sparta, copilulu nu datoresce nici cumu mai multu respectu parintelui seu decatú celoru-lalti cetatiani, in versta legiuita: In ochii lui, parintele nu e decatú unulu din be-tranii membri ai statului. Fíiulu crescutu mare, la Aten'a, este datoriu a hraní pe parintele seu daca este seracu si neputintiosu. Legea cere cá mai inainte de a se dá unu cetatianu o magistratura publica, se se cerceteze daca a fostu fiu bunu, daca si-a onóratu parintii in viétia si dupa móрте. ¹⁾ Acésta lege, unita cu pietatea filiale, póte ca a fostu indemnulu ce a silitu pe Cimone a rescumperá osemintele lui Miltiade cu 50 de talanti.

¹⁾ La Aten'a erá o serbatória a mortiloru care se celebrá in lun'a Anthesterion (Fevr. si Mari.) Meursius, Grace, Ferix, apud Gronov, t. X. Nota dupa d. Duruy. hist. Grecque.

Pana la versta de 16 ani, parintii crescú pre copii lorú cumú vorú. Aristotele reprobéza acestu obiceiú, din principiulu ca educatiunea acést'a lasata in voi'a parintiloru póte se fia de multe ori, slaba, cápriciósa, si aducatória de disolvere cetatii. De la 16 ani, junele Atenianu devine elevu alu statului. Din acestu momentu, elu trece in gimnasiile publice, unde pana la 18 ani, se exercita suptu privighiarea magistratiloru numiti cosmetes, sofronistes, pedatribes, si e supusu la o disciplina severa. La 18 ani deplini, majoritate civile, tenerulu cetatianu póte luá in stapanire mostenirea sa. In aceea-si epoca elu si-face invetiaturele sale pentru servitiulu militariu in fortaretiile de pe tiermuri si fruntarie. La 20 ani, majoritatea politica, junele devine cetatianu in tota intinderea cuventului; elu votéza in adunarea generale, elu póte luá cuventulu. Este lesne de intiesu misicarea si viéti'a ce aducea in adunarea tieréi acesti juni oratori. Odata cu intrarea in Camera incepe pentru densulu si servitiulu celu seriosu in armata. Juramentulu militariu se depune inca de la versta de 18 ani. Acestu actu solemnú nu e mai pucinu eroicu de catu la Sparta: soldatulu atenianu se léga a nu-si desonorá armele sale, a nu-si parasí companiia, a se luptá pana la cea din urma resuflare, pentru apararea celoru lalti consoti si a pamentului sacru alu patriei si a altarielor lui d-dieu, a lasá tier'a in o stare mai buna de cumu a gasit'o, a fi supusu legiloru si magistratiloru, a respectá religiunea stramosiéscá.

La 30 de ani, cetatianulu póte intrá in senatu.

La 60 e acitatu de serviciulu militariu si póte a se repausá.

Pamentulu Aticei e generalminte sterpu. Locuitorii sei din cea mai betrana vechime, si pana 'n díu'a de astadi nu putea si nu potú traí de catu prin industria si comerciú. Licurgu a anatemisatu munc'a; Solone din contra facú o lege prin care cerea cá fia-care cetatianu se scia numai de catu o meseria. „Ierusalimea, dice d. Duruy, avea o asemenea lege. Disientiatá asemenare! Ambele orasie cari au frementatu mai multu lumin'a si spiritulu totu aceea ce au onoratu mai multu lucrulu de mana.“ Dup' o alta lege a lui Solone, parintele care n'ar' fi invetiatu pre fiulu seu unu mestesiugu,

nu putea cere cá fiulu se-lu nutrésca la betranetie. Areopagulu avea o insarcinare categorica d'a se asicúrá despre midilócele de esistintia ale fia-carui cetatianu. Cei lenesi erau pedepsiti.

Acést'a erá sistema de invetiatura a Atenianiloru. Cu catu o esaminezá cineva mai multu, cu atatu se convinge despre unu mare si nestramutatu adevéru, adica despre uniformitatea si popuraritatea invetiamintului publicu atatu in patri'a lui Solone, catu si a lui Licurgu. Ambii legiuitori s'au feritu din capulu locului d'a infiintia institutiuni partiali numai pentru unele din clasile poporului, pe candu cea-lalta ar' fi jacutu in intunerecu. Este maretiu lucru a vedé cumu legiuitorii cei mai mari ai vechimii au intiesu cá nu este periclu mai mare de catu a plantá principiulu de caste tocmai in materi'a de instructiune publica, un'a din basile ordinii sociale. Ar fi fostu o partinire neiertata; a se fi servitu cu diumatati de mesure, ar' fi fostu a ajunge la ticalosia si miseri'a altoru popóra, ér' nu la glori'a si puterea la a caroru culme au ajunsu Sparta si Atena.

IV.

Vrendu a vorbí despre sistem'a de invetiatura a Greciei mari, pucine avemu de dísu. Educatoriulu celu mai ilustru alu acelei parti de locu, este Pitagora, nascutu la Samos catra 580 in C. Elu este fondatoriulu scólei ce pórtá numele seu. Elu emigrá in Italia din caus'a urei ce avea pentru tiranulu Policratu si se statorici la Crotona, dupa ce a caletoritu in Oriinte, in Egiptu si Babilone. Se dice ca elu de acolo a adusu acelu gustu pentru sciintiele matematice ce caracteriséza scól'a sa. I se atribue mai multe descoperiri in geometria, in astronomia si'n musica; dar' ceea ce facu mai cu deosebire reputatiunea sa, fú teori'a sa despre numere, doctrin'a sa despre metempsicose.

Pitagora n'a avutu de organisatu state cá Licurgu si Solone; elu a fundatu o scóla separata ale carei principie putean, ad libitum, fi adoptate de ori care poporu ar' fi voitú. De aceea vrendu a face cunoscuta scól'a lui, trebuie a vorbí despre principiele lui.

Se potú deosebí in pitagorismu, dóue parti, un'a gréca, alt'a orientale. De acést'a se tienu urmatóriele puncturi: Principiulu lucruriloru este foculu centrale, séu sórele, sufletulu lumii,

dieulu vietiei. Sufletelu sfereloru ce gravita in giurulu celui antaiu, sunt diei inferiori; dela acestia emana dieii de a trei'a ordine. Sufletele ómeniloru si ale animaleloru, de asemenea emana de la foculu centrale, radia nemuritoria a neperitoriei divinitati; ele intra in corpu la nascere si esu la mórte pentru a insufleti unu nou corpu, suindu séu scoborindu, dupa meritulu loru, tóta scar'a fiintieloru. De partea gréca se tiene: sufletulu e dúplu, o parte din elu stà in creieri; alt'a in pieptu; un'a rationabile si nemuritoria, alt'a principiu alu fortiei si peritoria. Animalele n'au de catu pe césta din urma; omulu le are pe amendóue, dar' e datoriu a se studiá, a subordiná in totu de un'a pe acést'a la aceea.

Teori'a lui Pitagora despre numere, la antai'a vedere asiá de strana, nu e totusi fara legatura cu doctrinele scólei joniane: Punctulu este in geometria, ceea ce e unitatea in aritmetica, si molecul'a in materia. Aceste suntu trei elemente generali, supuse acelor'asi legi. Dar' pentru a telcuí lumea fisica, se ceru dóue lucruri: materi'a si principiuu organisatoriu. Acést'a ideea, aplicata la numere, ne duce a considerá monad'a cá principiu activu, diad'a cá pe celu pasivu, si actiunea celui d'antaiu asupra celui d'alu doile, dede triad'a; de unde isvori acést'a consecintia: neimparechiarea e tipulu lucrurilor perfecte si imprechiarea alu celoru imperfecte. Acést'a conclusiune se aplica egalmente la sciintiele morali, frumosulu, bunulu si adevverulu, consistandu in armonia ce resulta din unitate, cá uritulu din lips'a acordului si a armoniei, reulu si falsulu din multiplicare si nedeterminare.

Pitagora nu se marginí numai in aceste speculatiuni. Pentru a le dá autoritate si a le respandí, elu fundà unu institutu celebru, unu felu de ordine monastica, compusa din 300 baiati tineri, pe carii, nnu noviciatu severu, ii prepará a primí descoperile religiose, filosofice si politice ale marelui dascalu. Prin acestu corpu, diumatate sacerdotale, si diumatate politicu, Pitagora voiá se faca a predominá in statu imperati'a intieptiunii si a virtutii, in individuu, imperati'a ratiunii. Disciplin'a si intusiasmulu scolariiloru sei, i castigara in Crotona, Locreša, Caulonica, Taranta, Metapontu o autoritate care-i invò se faca in aceste orasie o revolutiune morale. Dar' principiile

unui guvernamentu aristocraticu, ai carui germeni ii purtau in sine aceste doctrine, provocara o reactiune din partea poporulu. Institutulu fù risipitu; multi din adepti ucisi; Pitagora muri la Metapontu.

Elu a fostu privitu de contimporani ca o fiintia supra-naturale si in relatiune cu dieii. In totu casulu inse trebuie se recunóscemu ca sistem'a de educatiune a lui Pitagora se intemeiá pe principiile de demnitate si destinatiune a omulu. Fundamentulu a tóte, e moralitatea in tóta rigórea ei. Cultur'a sciintifica, razimata pe matematica, filosofia, musica si religiune.

I. M.
(„Romanulu“).

Oserbatiuni la „Invoirea fundamentala“ a reuniunii pentru infintiarea de scóle in comitatulu Dobocei.

In numerii 29, 30 si 34 ai acestui diurnalu publicaramu „Actele de Reuniune pentru infintiarea de scoli in comit. Dobocei,“ fora d'a face la ele ceva oserbatiuni, rezervandu-ne dreptulu a vorbí acumu ceva mai pelargu.

A trecutu unu anu decandu incepuse a se ventilá in acestu diurnalu pentru antai'a data idee'a natiunalitatii scóleloru. A trecutu póte si doi ani decandu acést'a ideea erá obieptulu discursuriloru in unele cercuri mai restrinse a' inteligintii romane. Barbatii straini d'orce interesu vilu, sinceri mamei acarei pieptu l'au suptu, departe de fanatismulu religionalu si confesiionalu, inimici neimpacati ai obscurantismulu, — vinise la idee'a salutaru, ca romanulu, taiatu in dóue tabere confesionale, nu va poté nici odata pasi pe calea progresulu, pe calea culturei, cu aceea rapediune, dela care astadi depinde fericirea, bá chiar' vietí'a multoru popóra. Venise la aceea convingere, ca romanii despoiati, strosi de midilócele ce se ceru la redicarea instituteloru de cultura, nu potu se-si redice scóle populari de dai-dómne si alte institute mai inalte de cultura, déca nu-si voru dá man'a si nu voru pasi cu poteri unite pe acést'a cale mantuitóre. Ei, si éta aceste idei in tempu scurtu si petrunsera la anem'a adevveratiloru romani, la sufletulu patriotiloru neinteresati. Cá unu torente electricu strabatú arteriele a tóta romanimea din imperiulu austriacu; a tóta romanimea, dicemu, caci ea tóta a vrutu si tóta vré si astadi. Voi'a unui totu, santitatea unei idei nu se poté pangari prin unulu, doi; ér' realisarea ei nu se poté impedecá indelungu. — Tóta romanimea voiesce se-si

redice institute nationale de cultura séu celu pucinu se afle unu modu, dupa care apoi se si-le póta redicá impreuna, cu poteri unite. Fratii din Carasiu voru gimnasiu nationalu, cei dela Satu-mare asemenea, s. a. Doboceni in urma afla o alta modalitate. Ei afla, cá pe calea reuniunii, pe bas'a dreptului privatu se potu redicá scóle mai curundu si mai leg alu. Actele reuniunii loru merita se fia cetite cu cea mai mare atentiune de catra totu romanulu intielegintu. Spiritulu acestoru acte demustra luminatu, catu de tare arde a-nem'a fratiloru Doboceni pentru cultur'a si inaltierea poporului romanu.

„Invoirea fundamentala“ este capulu d'opera, este cincsesenti'a toturoru nevointieloru, ce le-au pusu ei, nu mai se póta aflá unu modu, o cale mai leg ala, mai practicabila si mai salutara intru infintierea scóleloru. Noi vomu vorbí dara numai despre actulu alu IV-lea, adeca despre acésta „Invoire fundamentala,“ publicata in Nr. 34 alu acestui diurnalu.

Misiunea diurnalistului séu a unuia ce scrie pentru diurnale este: se scrie, se vorbésca, si se recomande totu ce i se vede dreptu, legalu si salutaru. Elu trebuie se fia strainu d' orice interesu, de parte d' orice partima. Interesulu diurnalistului trebuie se fia interesulu comunu. Noi vomu vorbí dara despre „Invoirea fundamentala“ cá despre unu ce dreptu, legalu si salutaru. Nu vomu crestá dara d' asta data intru nimica pe acei pré pucini, cari se neodihnescu si striga in gur'a mare in contra principiiloru acestei „Invoiri fundamentale.“

Bas'a acestei invoiri este dreptulu privatu, si a mai vorbí despre legalitatea si validitatea ei, este unu lucru de prisosu, séu! adeca ar' insemná, a pisá apø, cumu dice romanulu. Nu vomu nici o apologia, caci acést'a la casu de lipsa o voru face autorii si contranclantii acelei invoiri, precumu ne asecura densii, despre acést'a la §. 29 alu aceleia. Vomu se ne dámu parerea numai despre unele locuri si determinatiuni cuprinse in acésta invoire. Rogamu pe on. autori si contractanti ai acestei invoiri se nu iee in nume de reu oserbatiunile nóstre. Nu facemu ast'a din pruritu de critica. Bucuri'a, placerea si aprobatiunea cu care intempinamu lucrarile d-loru se vede din cele premise si se va mai vedé din cele urmatóre. Primiti dar' cu binevointia urmatórele oserbatiuni :

Paragrafulu II. suna: „Planulu dupa care trebuie se se propuna invetiaturile in scól'a acést'a se se prelucre de ven. ordinariatu ølu episcopiei gr.-cat. din Gherla, dimpreuna cu comisarii din partea nóstra in protocolulu

de astadi denumiti, apoi dupace se va intari de catra competentele ordinariate, in tóta comun'a dupa confesiunea ei si respective de catra ambele confesiuni romanesci, se se introduca in numi'a scóla centrala.“

La acestu paragrafu oserbamu: a increde si ordinariatului din Gherla se faca planulu de invetiamentu, apoi a-lu propune éراسi si lui spre intarire, mise pare unu lucru curiosu. Nu érá óre mai ratiunabilu se se fia alesu o comisiune anumita spre acestu scopu? Paremise cá acést'a s'a nascutu numai din voia d'a complecé si gratificá. Pasagielu dela: „in tóta comun'a etc.“ . . . pana la „se se introduca“, nu potiu pricepe nici decumu in ce legatura stá cu cele precedente.

(Vá urmá.)

Ioane Amosu Comnenu.

(Urmare din Nrulu 28.)

Metodulu sciintieloru in specialu.

In urma oserbatiunile, cari le-amu facutu ici colea incepemu a-le aduná, cá se le potemu folosi, cá se invetiámu pe altii dupa unu medotu artificiosu sciintie, arti, limbi, moravuri si temere de d-dieu. Sciinti'a séu cunosciinti'a lucruriloru nu este alt'a decatu contemplatiunea interna a lucruriloru. Pentru castigarea acesteia suntu de lipsa togma atatea receriintie, pe cate la oserbarea esterna a lucruriloru: adeca ochiulu, obieptulu si lumin'a. Ochiulu internu este mintea; obieptulu este totu ce numai esista afora de mintea nóstra; lumin'a este atentiunea (luarea-aminte). Vederea interna cá si cea esterna procede in unu modu anumitu. Tenerulu, care voiesce se petruna misterulu sciintii trebuie se aiba urmatórele: 1. ochii spiritului curati; 2. obieptulu deinaintea loru; 3. atentiune; 4. contemplatiune strinsu succesiva a lucruriloru, astu-felu catu se véda un'a din alt'a.

Facultatea, spiritulu insusi, este darulu lui d-dieu. Aceea inse e in puterea nóstra se tienemu curata acésta oglinda. Cea ce o imple de pulbere si-o strica suntu ocupatiunile desierte a spiritului. Departe dara d'acestea! Numai ce este onestu si folositoru se infacisiamu acestei oglinde. Dar' cá obieptele se se véda bine in oglinda póte efeptná numai ocrasiunea si evidinti'a ei, póte ajutá numai representarea semiuala. Negur'a subitire abia se oserbéza, ce nu-i de facia nici decumu nu poti vedé. Pentru aceea nu dá tinerimii numai nisce adumbratiuni usióre a lucruriloru, dá

obiectele, pe-catu se pôte asiá chiar' cumu suntu ele, cá sentiulu si imaginatiunea ei se aiba cu ce se se ocupe. Tóte i le ada d'aprópe inaintea ochiloru! Acest'a s'o oserbezi cá o regula de auru: pune-le tóte din aintea sentiurilor! cele de vediutu vediului, cele de audítu audiulu; cele de mirositu mirosulu, cele de gustatu gustulu, cele de semlítu sentiulu s. a. Pentru acést'a vorbescu trei temeuri: 1. Inceputulu cunosciintii purcede necesaru din semliu. Pentru aceea si instructiunea purcede dela contemplatiunea reala si nu dela esplicarea verbala; acést'a este numai o accidentia, o comitiva. 2. Adeveratatea si certitudinea cunosciintieloru depinde dela testimoniulu sentiurilor. Mai antaiu e impresiunea si dupa aceea priceperea. Cunosciint'a sentiuala posiede autoritate; candu omulu conchiude séu judeca ceva recurge cu ajutorulu inductiunii la certitudinea oserbatiuniloru sentiuale. Astu-felu se nasce convictiunea interna. Dreptu acea contemplatiunea interna se se tiena de valabila. 3. Atuncea apoi sentiulu este sierbitorulu celu mai fidelu alu memoriei. Cine a vediutu odata o camila, candu o mai vede éra o cunósce. Istoriórele biblice s. a. le tieni usioru in minte pentru ca ele se naréza in unu motu figuratu.

Dreptu dice Plautu: unu martoru ocularu platesce diece martori auricolari. Unu anatomu cunósce mai bine corpulu omenescu decatu ori care altulu, care a audítu numai descriindu-lu. Ce vedi cu ochii are valóre de documentu. Numai unde lucrurile lipsescu, unde nu suntu de facia s'ajuta omulu cu descrierea lor. Asfelu se ajuta cu desemnari si figuri anatomice zoografice, botanice, geodetice, geografice si geometrice. Structur'a unui corpu o poti intielege numai déca-lu vedi tu insusi, séu vre unu modelu alu lui. Scólele trebue se aiba multe modele, ajutóre d' acestea.

Care se indoesce ca s'ar' poté infaciosiá tóte, si cele curatu spirituale si cele ce nu suntu de facia, a-cel'a trebue se-si aduca numai aminte, ca d-dieu tóte le-a creatu in armonia, astu-felu catu cele mai nalte se potu representá prin cele mai de diosu, cele absente prin cele presente; cele nevediate prin cele vediute, acést'a se pôte vede si din Macro = microcosmulu lui Robertu Fludd.

Unde lipsesce lumin'a acolo nu poti vedé nimica. Lumin'a spre a invetiá este atentiunea. Cu ochii inchisi si in intunerecu nu poti se vedi. Déca omulu nu e atentu tóte scapá din aintea sentiurilor si astu-feliu detori'a invetiatoriulu este se escite atentiunea. Cumu

se face acest'a se pote vedé din cele precedente in Nr. 26 si 28 alu acestui diurnalu.

Obiectele trebue reprezentate sentiuriloru catu impresiunea ce-o facu ele se remana. Cumu se face acest'a? Despre acest'a ne invétia vederea esterióra. Obiectulu care vrei se-lu vedi trebue se-lu aibi dinaintea ochiloru; nici prè de parte nici prè aprópe; nu d' o parte, ci chiar' de inainte, nu intorsu séu pe dosu, ci dreptu si pe facia; dintru inceputu intregu dupa aceea in parti, si in ordine dela inceputu pana la capetu, pana candu ai oserbatu tóte diferentiele.

Cine de e. vrè se cetésca o epistola trebue s'o aiba nici pré departe, nici pré aprópe de ochi, nu intórsa séu curmedísu. Apoi trebue s'o cetésca, cine i-o scrie, la cine, de unde, si candu o scrie. Dupa aceea incepe a ceti din susu in diosu, dela inceputu catra finitu, de prim'a lucrurile principale, apoi cele speciale; pana candu le pricepe tóte bine. De aici resulta regule nóue pentru aceia cari instrúeza pre alii in sciintie.

1. Déca vrei se scii ceva trebue se te instrueze cineva. Dela cine se iuvetie scolarulu déca nu dela invetiatoru? Pentru aceea invetiatorulu nimicu nu trebue se retaca, ce este necesaru pentru o cunosciintia fundamentala; nu trebue se propuna nimicu superficialu.

2. Ceea ce instruezi, tractéza cá si cumu ar' fi de facia, si arata-i folosulu! Nimicu din utopii séu din idei platonice, tóte din realitate si pentru realitate.

3. Instructórule nu trebue se instrueze *per longum et latum* abatatenduse in cóce si in colo. Nimicu este mai periculosu, mai stricatosu, decatu a confundá pe discipulu, a-i propuue lucruri obscure; ce e mai simplu si mai chiaru este celu mai bunu.

4. Ce instruezi instrúeza astu-felu cumu e in fakta, a-deca dupa causele si motivele sale. A esplicá causele unui obiectu, va se dica, a inaintá cunosciint'a adevrata a aceluia. A scí, va se dica, a tiené in minte lucrurile in causele lor. Nicaiurea nu se permite unu isteronu-proteronu. Metodulu adevratu urméza totu deun'a principiulu: cele de antaiu antaiu, cele din urma in urma.

5. Lucrurile ce ai d' a le face cunoscute impartasiescele mai antaiu in generalu, apoi in specialu. A face se cunósca cineva unu obiectu in generalu, va se dica, a face se petrunde tóta fiint'a lui. Fiint'a se esplicá prin respunderea la intrebarile: ce? ce felu? pentru ce?

La ce? se referesce numele, speci'a functiunea si scopulu obieptului. La ce felu? se referesce form'a s'eu modulu prin care obieptulu corespunde scopului seu. La pentru ce? se referesce activarea, acea potere prin care obieptulu devine corespundietoru scopului seu.

6. Tóte partile unui obieptu chiar' si cele mai mici, trebuie tóte cunoscute, atatu in privintia ordinii, catu si a pusetiunii si a legaturii. In tóte opurile naturii nimicu este superfluu si fora scopu; dela o parte depinde ceea lalta. Acestu organismu trebuie cunoscutu, déca omulu vré se pricepa pretiulu si folosulu obieptului. Fora d'a cunósce partile intregului nu poti cunósce nice intregulu.

7. Tóte trebuie cunoscute gradatu un'a dupa alt'a; d' odata cunosci numai un'a. Omulu nu póte se cuprinda d'odata cu ochii cate dóue icóne, nu póte ceti d'odata cate dóue carti.

8. La fia-care obieptu stái pana candu lu-cunosci bine! Despre aceea, ca óre elu esista, convinge pe instructorulu prin esaminare si repetire. Perseverantia ascuréza progresulu. Vedi despre acést'a Nr. 25, pag. 196, principiulu 10, in acestu diurnal.

9. Arata prin ce se distingu obieptele d'olalta, cá astu-felu se le cunósca chiaru. *Qui bene distinguit, bene docet.* Multifarietatea confunda pe discipulu, déca nu tieni ordine si nu tractezi un'a dupa alt'a. Pentru aceea cá se-ti poti castigá o cultura fundamentala trebuie de necese se i-ai sama bine la diversitatea obiepteloru, precumu despre acést'a s'a atinsu in Nr. 25 principiulu alt 6-lea. Invetiatorulu se nu pierda nici odata din aintea ochiloru principiulu si astu-felu nu va rateci usioru.

(Vá urmá.)

Dela onorabilulu Comitetu alu Asociatiunei nóstre ni se impartesiesce urmatórea recuisitiune pretiuita, pe care ne grabimu a o publicá:

Onorata Redactiune!

Adunarea generale a Asociatiunei Transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu in siedinti'a sa din 29/17 Iuliu a. c. tienuta in Brasiovu a primitu ortografi'a recunoscuta de buna si corespundiatória genitulu limbei romanesci de catra comisiunea filologica, carea s'a adunatu in Sibiu la 2. Octobre 1860 cu invoierea Locutientiei de atunci pre temeiuu ordinatiunei ministeriului de instructiune din 20.

Aprilie 1860 Nr. 2559/174 si-a indetoratu pre subscrisulu comitetu alu Asociatiunei cá se inscien-tieze si pre onoratele Redactiuni romanesci despre susu atens'a ortografia.

Deci comitetulu se grabesce a aduce acést'a decisiune a adunarei generalí spre placu'a conosciéntia a onoratei Redactiuni.

Sibiu, 9. Septembrie 1862.

Comitetulu Asociatiunei
Baronu de Siagma, m. p.
presiedinte.

Ioane V. Rusu, m. p.
secr. secundariu.

Precum „Amiculu Scólci'a fú dintre foile romane cate esu astadi in Austri'a cea d'antaiu, care cutezá (o dicemu acést'a, caci pe la esitulu ei fú greu amenintata pentru literele strabune si pentru tendint'a ei) a se infaciosiá preste totu in vestmentu curatu, cu literele nóstre, asemene fú ea cea mai credintósa observátore a ortografei acum staverite. Numerii cati au asitu din fói'a nóstra in anii trei de pan' acum sunt mai departe o dovéda de ajunsu, ca incatu amu doritu si staruitu pentru uniformitate in scrierea nóstra. Acést'a dorintia o vedemu acum realizata si cugetamu de prisosu a provocá pre on. publicu a ne scrie dupa ortografi'a acum comuna, de óroce nóue si pana acum ni s'au scrisu — cu pré pucine exceptiuni — totu astu-felin.

Cu tóte aste—dupace nice conclusulu adunárii generale adusu in asta privintia — nu voiesce si nici nu póte a pune stavile scrutariloru mai departe in privintia desvoltamentulu limbei, filologiloru nostri le stau colónele foiei nóstre deschise in viitoru cá si pan'acum pentru totu feliulu de rezultate ale cercetariloru libristice pe viitoru, cu acea unica deosebire, ca articlii respectivi se vorbésca ei de ori si ce modificari, se voru puté publica totusi numai dupa ortografi'a adoptata. Caci pe-candu interesulu limbei nóstre cere de o parte a nu incetá nici candu cu scrutarile ce atinta perfectunarea limbei, totu acelu interesu pretinde de alta parte o armonia intre toti, o uniformitate in scriere; va se dica, daca este se mai intre si pe viitoru modificari — ce de buna sama voru urmá — atunci candu lapadamu ceva se lapadamu toti si candu primimu se primimu éراسi toti, si acést'a numai prin aprobarea autoritatiloru morale deplinu competente, la cari credemu ca macaru de acum inainte se voru aplecá toti particularii, cari iubescu infratirea.

Ordinatiuni.

Nrul. 66.

Din sesiunea diregatorésca a comitatului Carasiu tienuta in Lugosiu 7. Aug. 1862.

Domnul Filippu Pascu, protofiscalulu comitatensu, in urmare licentiei de proiectare, ceruta inainte din partea Il. Sale dlui Administratoriu in legatura cu inaltulu intimatu a cons. ung. de locotenintia cu datulu din 12. Iuliu, Nr. 39,946 ce s'a cetitu in adunarea diregatoriloru de acuma, si din care se vede, ca Majestatea sa regésca si apostolica s'a induratu pregratiosu a denumi mai multi inspectori generali de gimnasia, — a proiectatu, cá Inn. cons. reg. ung. de locotenintia, se se róge cu umilintia, cá intinatulu seu din 15. Ianuaru a. c. Nr. 67,343, prin care scólele populari greco-neunite, se punu sub jurisdictiunea diecesana g. n. u., respective sub cleru, se se retraga, — si pentru scólele populari g. n. u. de nationalitatea romana, se se denuméca o jurisdictiune scolare civile de nationalitatea romana, séu inspectori, directori cu atat'a mai tare, cu catu dupa articulu 15 de lege a dietei din 1790/1, poporulu romanu are dreptu cá pentru tenerimea sa se pretinda crescere nationale — éra dupa art. 27, — e unu dreptu rezervatu a Majestatii Sale reg. apostolice, in caus'a scólorulu si besericei g. n. u., a face dispositiunile pre inalte regesci.

Pe bas'a acestor'a, nu numai pana la 1849 ci si mai departe, Majestatea Sa reg. si apostolica, pe sém'a scólorulu populare de nationalitatea romana s'a induratu pré gratiosu a denumi directori séu inspectori scolari, ce e unu motivu practic pentru intielesulu articuliloru de lege mai susu provocati. — Pentru acést'a, inaltulu cons. ung. reg. de locotenintia se face cu umilintia atentu, la alipirea poporulu romanu catra acesti articuli de lege de mare importantia, si catra drepturileru sustate pana acuma in privintia acést'a, — si pana atunci, pana candu la loculu celu mai naltu s'ar' decide rogarea data cu omagiu deplinu din partea deputatiunii romane, carea in anulu curentu in caus'a besericei si scólorulu s'a dusu la Vien'a si a fostu priimita pré gratiosu de Majestatea sa reg. apostolica — se se restitueze directiunea scolara civile, respective inspectorii, séu se se denuméca nuoi, si in acésta stare provisoria straordinaria pentru scólele romane.

Sperantia mare a poporulu romanu e legata de acést'a pentru ca e cu neputintia, cá scólele romane pe bas'a dispusetiuniloru contrarie cu principiulu de egale indreptatire, prochiamatu cu solenitate de Majestatea sa reg. apostolica — se se puna sub jurisdictiuni scolare de alta nationalitate, cu atat'a mai tare, cu nepotintia, cu catu nici statulu nu-si ajunge acelu scopu, ce-lu cauta in cultivarea si desvoltarea totoruru nationalitatiloru, candu poporulu romanu, in urmare citatulu pregratiosu intimatu, prin jurisdictiunea diecesana g. n. u., cá jurisdictiune scolara, carea pentru romani e de nationalitate straina, intru adeveru se impedece in cultivarea sa, pentru cá insusi clerulu g. n. u.

preste totu inca nu a ajunsu la acelu gradu alu culturai, cá cu cunosciintia sufletulu se i-se póta incredintia inspectiunea scolara; dar' si in sele jurisdictiuni g. n. u. diecesane, neavendu cunosciintia de limb'a si literatur'a romana, impedece literalele strabune latine, ce romanii le-au priimitu in scóla si literatura, cu aprobarea guvernulu innaltu, — si impedece desvoltarea limbai romane; — pentru acést'a poporulu romanu nu are altu gémetu, si alta rogare, decatu cá prin intervenirea, si partenirea innalta. cons. ung. reg. de locotenintia, se capete dela Majestatea sa reg. apostolica, inspectori séu directori romani pentru scólele populari.

Nr. 66.

Decisiune.

Proiectulu propusu s'a priimitu cu insulfetire din partea adunarii diregatoriloru, si Il. sa dlui Administratoriu fú rogatu cu umilintia, cá se se faca catra innalt. cons. ung. reg. de locotenintia o representatiune purcediatória din siedintia diregatoriloru in caus'a scólorulu populari romane. Dar' dupu ce Il. sa dlui Administratoriu a dechiaratu, ca in urmare intimatulu din 15. Ian. Nrul 67343, citatu si prin proiectatoriu, cá Ilustritatea sa e insarcinutu cá despre rezultatulu acestei ordinatiuni inalte se astérna relatinne, — si acést'a pe bazea relatiuniloru diregatoresci incurse, si rogarii date din partea mai multoru comunitati, cu ocaziunea cea mai deaprépe se va si implini, adunarea diregatoriloru a dechiaratu incredere deplina catra procedur'a acést'a a Ilustratii sale, si l'a rogatu préumilitu, cá representatiunea ceruta cu unanimitate se se faca cu partenire in caus'a scólorulu populari. — Semnata prin

Dr. Marienescu,

1-inul vicenotariu.

(Concordia).

Literatura.

Elemente de istoria naturale uvrageu clasicu de D. Ananescu, profesora de Zoologia si Anatomia comparate la scóla de medicina din Bucuresci.

(Capetu.)

Alu 3-lea volume va tractá Botanic'a divisata in dóue parti: partea antaia va cuprinde Anatomia si Fisiologia vegetale, adica: vomu esplicá structur'a anatomica si functiunile organelora vegetatiunei si ale reproductiunei, si o vomu compará cu Anatomia si Fisiologia animale. Dup' aceea vomu desvoltá clasificatia plantelorú in familii dupa metóda naturale, insistandu asupra celoru mai importante, si in fine vomu arató pe scurtu distributia plantelorú pe suprafacia globulu, ceeace se

numesce Geografia botanica si o vomu compará cu Geografia zoologica.

Alu 4-lea volume va cuprinde Geologi'a, Mineralogi'a si Paleontologi'a. Pentru inlesnirea studiului vomu divide Geologi'a in dóne parti: partea 1-a va tractá Geogeni'a, adica formarea pamentului si dezvoltarea lui, din momentul aparitiei, pana candu a ajunsu in starea d'a pututu fi locuitu de fiintie vietuitoare, animale si vegetale; partea a 2-a va cuprinde Geognosi'a, adica istori'a pamentului din timpii cei mai departati, anteistorici, din momentul candu a pututu fi locuitu de fiintie vietuitoare si trecandu-lu prin tóte fazele séu epocelor gradate sale dezvoltari pana in zilele nóstre. Vomu demonstrá compoziti'a straturiloru si teremuriloru ce constituie cój'a pamentului considerandu-le sub trei puncturi de vedere: mineralogicu, paleontologicu si geograficu, prin alte vorbe: in fia care strata se va face cunoscuta natura sa mineralogica, ce fosile caracteristice se afla acolo, si care este intinderea geografica a acestui teremu pe suprafaci'a globului. Partea mineralogica si paleontologica va cuprinde numai mineralele si fosilele cele mai caracteristice din sinulu pamentului.

Pretulu uvragiului complectu va fi 80 de lei si se va pune sub tiparu candu numerulu abonatorulu va fi de ajunsu cá se acopere cheltuelile.

Abonati'a se face in Bacuresci la autoru, strad'a francesca otelulu Budisteanu, la biurolu jurnalulu Natura, strada sielariloru, si pe la DD. librari din Capitala, ér in districte la DD. profesori si Directori, corespondenti'i jurnalulu Natura.

Sciintele naturale au avutu in toti timpii avantaju d'a escita curiositatca si d'a inaltá mintea de la lucrurile create spre Inaltulu Creatoru, astadi candu ele au intratu in cadrulu studieru serióse, spre a complectá studiile gimnasiale si academice, spre a formá spiritulu si nobilá anim'a juniloru, credu ca n'am trebuintia a mai recomandá acestu uvragiu.

Autorulu mai are gata a pune sub tiparu si ucu altu uvragiu in dóne volume, intitulata Contemplati'a Naturei séu studii filosofice asupra fiintieru organizate, uvragiu popularu pentru Sciintele naturale. D. Ananescu.

Insciintiare de concursu.

Deschidinduse locuri vacante pentru postulu investiatorescu in Comunele urmatóre: Siomcuta mare, Finteusiu mare, Sesariu, Remetea, Covasiu, Carunariu, Boju mare, Euteasa, Siasa, Capolnocu manastieru, Cernesci, Tauresci, Miresiu mare, Jaderca, Gaura, Babeni, Cozla, Varaliu, cu solutiunea anuala de 200 fi. v. a. — si pe scriptoricum la tota comun'a cate 15 fi. v. a. —

Éra in comunele urmatóre: Posta, H. Lapusiu, Coltirea, Cióltu, Secalesieni, S. Capolnocu, Coruja, Prizlop, Romanesci, Vima mica, Secatura, Preluca, Fenatia,

Ciocotisiu, Berintia, Capnicu Baia, Valeni, Pribilesci, Hassufaleu, Fersigu, Curtuiusiu mare, Ciocmani, Letea, Finteusielu, cu léfa anuala de 150 fi. v. a. si pe scriptoricum la tota comun'a cate 15 fi. v. a.

Pentru acea concurentii carii aru voi a ocupá dintre posturile mai susu numite, au cu testimoniulu despre absolvarea gimnasiulu micu, séu despre absolvarea preparandiei pana in 1. Octobrie a. c. asi dá suplic'a la V. Capitanulu Primariu, ca in terminulu acestu numitu se voru alege invetiatorii prin comitetulu redicatu spre organizarea scóleloru, si prin antistiti'i Comunelor.

Siomcuta mare in 31. Augustu 1862.

Iosifu Popu,
v. Cap. prim.

Concursu.

Ce se deschide pentru ocuparea postulu de invetiatoriu la scóla populara séu comunala a bisericei din Lipoveni in Belgradu. Cu acestu postu e legatu. 1. Unu salariu anuala de 200 fi. v. a. ce se voru dá in rate lunare decursive, si in casu de a fi invetiatoriulu si cantaretiu bunu 260 fi. v. a. din cas'a st. biserici. 2. Cortelu naturalu constatoriu din o casutia si o cuina. 3. Gradina mare si buna de legumi cam 800° □. 4. dóne pamente de seminatucucurusu. 5. doi séu 4 stengeni de lemne—dupa cumu voru capetá dela Orasiu si dascalii altoru confesiuni, adusi a casa.

Se cere cá invetiatoriulu se produca testimoni cunca 1. a mai fostu celu pucinu 3 ani unulu dupa altulu invetiatoriu in vre o comuna si ca propunerile lui au avutu succesu bunu, séu ca 2. a absolvitu cursulu pedagogicu, séu gimnasiale cu clase, si purtari morale bune.

Testimoniale si alte chartii documentatórie se le trimita respectivii celu multu pana la 1. Octobrie a. c. la curatoratul bisericei din Lipoveni in Belgradu.

Datu in acel'asi locu 1. Octobrie 1862.

Acsentie Severu,
curatoru primariu.

Indreptare. In Nrulu fóiei nóstre 34, la faci'a din urma, sirulu alu 4-lea de dingiosu in rubric'a respunsuri este a se citi „angusta“ in locu de augusta, ce se tipari asiá prin vin'a culegatoriulu.